

Б и δ л и о ѿ е к а „ А і о р а ”

књига 172

Наслов оригинала:
Etela Farkašová
Záchrana sveta podl'a G.

This book has received a subsidy from SLOLIA Committee,
the Centre for Information on Literature in Bratislava.

Copyright © 2022, Etela Farkašová / LITA

Copyright © 2025, за српски језик, за Србију и Црну Гору, АГОРА

Ова публикација се у целини или у деловима не сме умножавати,
прештампавати или преносити у било којој форми или било
којим средством без дозволе аутора или издавача, нити може бити
на било који други начин или било којим другим средствима
дистрибуирана или умножавана без одобрења издавача.

Сва права за објављивање ове књиге задржавају аутор
и издавач по одредбама закона о ауторским правима.

ЕТЕЛА ФАРКАШОВА

СПАСАВАЊЕ СВЕТА ПО Г.

Превела са словачког
Зденка Валент Белић

Танана нит једва видно подрхтава. Вибрације су толико не приметне да Г. није начисто дешава ли се све ово стварно или се њој причињава. Никада се у току буђења није могла ослонити на поузданост својих чула. Обично би била мрзовољна због принуђеног изласка из свог пријатног и ушушког света. Зашто је морала да напусти свет у ком је ништа не узнемирава и где би у току ноћи успевала да пронађе оно што дању узалуд покушава – свет сигурности, стабилности и непомућеног спокоја, лишен дисонанције, у ком ни ствари, а ни људи, не подлежу трошности, распаду и неповољним случајностима, пошто не постоји нико и нема ничег што би свет повређивало, девастирало, нарушавало му равнотежу. Ништа што би доводило до неправде и насиља. Простор савршеног реда и склада, у ком погубне силе немају утицаја, где се не дешавају несреће и ништа не треба поправљати, пошто се неће ни десити ништа што треба поправљати.

Када се буди, приморана је да пређе у другачији, компликованији, неудобнији, сложенији, непријатнији и понајпре непоузданији свет дневне светлости, ком се не може веровати и који се вазда опире њеној вољи и намерама. Свет који јој малтене у свему противречи и у ком се не може осећати добро и безбедно. Има утисак да је овде сваки час нешто изненади и угрожава. Г. уздахне, непријатни моменти кроз које свакодневно пролази врло је онерасположе.

Кроз отшкринути прозор у собу дуне слаба ваздушна струја и нит поново затрепери. Задрхти као да је у питању некакав необичан плес. Поспаност је брзо прође, а она у неверици протрља очи. На наспрамном зиду кружно се преплићу

две нити, Г. сада већ зна да је чула не варају и болно се концентрише на усковитлани покрет, као да пред њом настаје клупко, које је овог јутра непријатељски дочекује и она се поново увери у своју немоћ.

Обузме је силна жеља да макар на делић секунде заустави време, да га закочи и да се врати у свој уређени свет где није дна ствар не мења положај, ни облик, у ком влада симетрија и склад, у ком зле силе не нарушавају равнотежу и где се из чиста мира не појаве одвратне паучинасте нити по зидовима које извргавају рутлу њен свакодневни труд у постизању савршенства.

Сети се друге напрслине која се пре пар недеља исто тако из чиста мира појавила на другом зиду и која се, чим јој се Г. приближила, распукла и претворила у пукотину. Растргла је део зида ничим изазвано. Необјашњиво, стресе се када се тога сети осетивши снажну тескобу и ништа мање стрепњу да се можда и унутар ових данашњих напрслина крије нека нова пукотина, заматак који ће постепено расти и ширити се, безобразно пузати према плафону.

Прислони јастук уз лице, прекрије се њиме. Образи, брада, нос, уста и пре свега капци утону јој у мекану тканину. Покушава да себе заvara како би поверовала да ће снагом своје воље победити време, да ово што се налази испред ње, није неумитност, да би се то могло избећи и прескочити. У тој нади пар секунди непомично сачека, али онда разочарано смакне јастук с лица. Маневар јој ни овога пута није успео. Мораће да устане, да се попне на столицу и да пажљиво осмотри своје ново откриће.

Узалуд жуди за нечим што јој је по дану недохватно удаљено, чему ће поново моћи да се врати тек увече, пошто реши све проблеме искрсле већ на свитању, када исцрпљена бројним обавезама изгура до краја дана. Као и свих осталих

дана улагаће огроман напор у поновно успостављање реда, равнотеже и хармоније. Мада је све то увек тек привремено. До блаженог повратка има барем петнаест, можда и шеснаест или седамнаест сати, током којих ће поново из петних жила настојати да поправи безмало непоправљиво, да спаси што се спасити да.

Повређује је свест о сопственој ништавности, ако не би допустила могућност, барем у неким бољим тренуцима, ако не би постојала трунка наде која би стала у реч *безмало*. Разарала би је помисао да је узалудно све шта покуша – балансирање између немогућности и наде да превазиђе ограничења. Болно уравнотежење један је од начина како поима време, у супротном не би била у стању да прихвати свој живот. Уме да га испуњава само на један једини прихватљиви начин.

Понекад се на њој види да има премало времена. Не стигне да обави све шта је наумила. Иначе има осећај да јој то не би ни сметало, ако би се време које јој је на располагању већ потрошило, ако би ускоро доспела до завршног интервала и она више не би морала да води битке, да улаже напоре. Тада би и нада која буди то *безмало* сасвим нестала са хоризонта њеног размишљања. Непоправљиво и неисправљиво би заувек остало непоправљиво и неисправљиво, немогуће би дефинитивно остало немогуће. Таква помисао је за њу, како се чини, у домену несагледивог. Мораће још дуго да путује до коначне фазе...

Г. широм разгорачи очи. Пред њом се налази доказ о неисцрпности узрока свих проблема, брига и мрзовоље. Тачно се сећа да је јуче зид био потпуно чист. Доследно је, што је понекад страшно замара и празни, али је и парадоксално испуњава новом енергијом, усисала све ћошкове, обрисала прашину у угловима намештаја, преконтролисала сваки метар, можда и центиметар, строго и немилосрдно.

Можда је не би толико погодило и шокирало да се то догодило у било којој другој просторији, али у њеној соби, за коју је стопостотоно сигурна да је очишћена јуче, прекјуче, свакодневно, ово доживљава као нечувену дрскост која је подсећа да се ничему не може веровати, да се човек ни на шта не може ослонити. Одавно је свесна да се не може ослонити ни на кога, али зар је могуће да не може ни на себе и на своју добру вољу.

Жалосно уздахнувши, зловољно прелети погледом по испрљаној белини тог дела зида јер шта год да учини, учинак у који полаже толико наде и снаге, траје прекратко.

Клупко је ту и јасно се види, а ако би устала и испружила руку, могла би и да га осети.

Помисао да ће за који трен, када се потпуно пробуди, пукотину заиста додирнути, дланом осетити њену сивкасту глатку површину и свиленасту крхкост, која у њој изазива неподношљиво гађење.

Сада има искуства и јако добро зна да и паучине имају способност да се, када се најмање надах, претворе у опаку пукотину, у одурну хоботницу са хиљадама огромних, незаситих, све тамнијих пипака, најнеочекиванијих, у које би могао да спада и овај почетак данашњег дана који је испрва деловао одистински невино.

Када Г. уђе у кухињу, мајка погрбљено стоји поред судопере и, једва подижући главу, настави концентрисано да риба црну шерпу у којој обично подгрева млеко за јутарњу кафу. Призор мајчиних повијених леђа је жалостан.

Г. седа за сто. На њеном месту је већ чека тањир са две кришке хлеба, маслац, мед, троугао топљеног сира, велика

шоља на цветиће коју деценијама користи, због чега су цветови помало избледели, поред шоље кашика. Све је тачно онако како треба, једино је кашика тек-тек накривљена у паралелни положај наспрам тањирића и шоље, зато је за малени угао, рецимо десетак степени, помери удесно. Сада би требало да је све у реду.

За неке детаље мајка упорно не мари, мада ју је много пута молила. Објашњавала јој је да би управо те ситнице могле да одиграју кључну улогу. Ако смо равнодушни према њима, свет никада нећемо довести у ред.

Примети да је мајка већ јела. На столу је остало неколико мрвица и пар капљица млека, онерасположи се. Вероватно није намерно, помисли, али чак је и она понекад против мене. Можда не тенденциозно, пре из равнодушности, али мотиви су небитни, важнија је последица. Мрзовољно устане, кухињском крпом пребрише мушему са цветним дезеном, пар пута по њој пређе прстима да се увери да је заиста чиста и да нема ни мрвичице, затим поново седа.

Загорело је, једноличним тоном изговори напола питање, напола констатацију, док мајка само ћутке климне. Опет, настави подједнако једнолично, скоро сваког јутра загори...

Зна да ће мајку тим коментаром изнервирати, уосталом нервирају се узајамно. Мајка у исти час склони поглед са шерпице са загорелим дном. Ма да, дешава се... Иако ти је већ стигло да се охлади, прозбори мало касније. Затим ће прекорно, мора поново да се подгреје, могла би раније да устајеш.

Задржала сам се, рече Г. и двоуми се да ли треба да исприча мајци о свом непријатном открићу, о две паучине које су се одједном појавиле у њеној соби, иако је јуче све детаљно усисала и опајала. Треба ли да каже нешто о открићу који потврђује њену теорију да се ствари незадрживо сурвавају у хаос јер нису у стању да сачувају стање реда и чистоће, ствари

којим свакодневно намеће своју вољу, жртвујући им све своје слободно време и, мој ти боже, заправо читав живот, ствари које се дан за даном опиру њеном труду.

Ентропија, несвесно јој излети кад помисли на оно што је јутрос открила на зиду. Међутим, нема сврхе да прича даље о читавој ствари. Мајка јој неће помоћи, не може. Она такође припада свету који пропада и нестаје. Све је запуштенија, ближи се времену своје све видљивије истрошености, а затим и дефинитивног краја.

Тако је одједном и неочекивано у вртлог краја упао пре много година и њен отац, потиштено помисли Г., а онда нешто касније и стриц, па баба и деда... Група путника који су чекали на станици, а које је покосио берлински терориста, синоћ је била вест на телевизији. Неко од пролазника је мобилним телефоном уснимио крупне кадрове. Најпре је зумирао хаубу аутомобила терористе, а затим унакажена тела. Г. се смучило. Стално себи говори да ће престати да гледа вести. Толико пута је сама себи обећала, на крају ипак не одоли. Немоћно гледа, немоћ је притиска. Када би могла да спречи катастрофалне земљотресе, поплаве, бомбе које падају на куће и улице пуне невиних људи и авионе који се сурвавају у несреће. Када би само могла да спречи све зло...

Било да гледа вести или не, пред очима су јој стално слике ужаса. Носи их у себи, дубоко у души, докле год јој сећање сеже. Не зна ко је први почео да их ту похрањује. Ко је започео гомилање несрећних, изненадно прекинутих прича. Понекад се осећа врло необично, као да је жртва неке несреће, пљачке, ратних страхота, убиства и силовања. Нема појма одакле јој то, али зна да је тада боли и тело и душа. Боли је цела Г. и цео свет.

Сваки пут када дође код ауторитарца, он је запиткује. Онда, како смо, почиње саслушавање, надам се – боље. Док

говори поглед му је залепљен за монитор. Очигледно чита налаз са последње контроле. Г. неодређено промумла и он наставља. Сигурно је бар мало боље, недавно смо решили проблем, а и данас ћемо.

Пошто Г. не реагује, почне да се распитује о глупостима, а затим сивозелене очи избечи право у њу. Можда ми очи и нису толико разгорачене, помисли Г., само су непријатно оштро фокусиране на њено лице. Затим јој погледа у руке, које благо подрхтавају, тело, па се врати на лице. Па да почнемо, предложите.

Најчешће скупи снагу да изговори једва пар фраза. Не налази речи којима би му објаснила суштину ствари. Понешто и покуша, ако до сада није схватио, јер како би другачије могао да прича о проблему који смо успели да решимо. Чак и ако би се један решио, остаје их још сијасет, али је немогуће да му опише све проблеме. Не зна како да му каже да се дубоко у себи изједа, да је притиска туга што је немоћна против толико ствари.

Можда би могла да прича о томе колико је пече све то кршење успостављеног реда, то нарушавање хармоније, које би ипак требало да буде главни закон свемира, сва исклизнућа из нормалног тока ствари, исклизнућа с доброг правца, првобитних путања, облика и позиција... или напрасне пуко-тине по зидовима, паучине које уништавају белину, ремете равнотежу, мир... Све промене које наговештавају зло, а које не успева да спречи.

Ауторитарац јој се обично обрати питањима која она већ зна напамет. Можда би требало да му исприча да се, када дођу они дани, на њу све обруши. Онда још срчаније риба под и усисава прашину, да би, када ти дани дођу, она хтела да поспреми што већи део света, да почисти и поправи све што се ту покварило.

Покушала је неколико пута. Деловало је да баш и не схвата о чему Г. прича. Поново се окренуо према компјутеру. Нешто је записивао, куцкао дебелим прстима на тастатури, онда је нешто брисао, па поново писао. Г. се чинило да све то траје читаву вечност. На крају јој је рекао да се изражава прецизније, не о спремању, то га не занима, већ о гласовима које чује у глави а који се у последње време често јављају. О томе би хтео да чује нешто више.

Поново му је објашњавала да гласови углавном тумаче њене мисли. Дакле гласови не долазе споља, већ изнутра, налазе се у њој самој. Понекад ћуте, али се у некој ситуацији одједном огласе. Понекад се посвађају између себе, после дана или недељама ћуте... То се стално у круг понавља – огласе се, ћуте, јаве се...

Рекла му је да они њој не сметају, тачније, не сметају јој добри гласови, усталом, њени су, њој припадају. Не схвата зашто ауторитарац незадовољно подигне обрве сваки пут када му каже да су се поново јавили. Види да је незадовољан. Толико да би хтео лековима да их истера из ње... Она није у стању да му објасни како ствари заправо стоје са једним и са другим гласовима. Грозничаво тражи прикладне речи, али поново узалуд, можда се, помисли, не може описати тако нешто странцу, неком ко је ван ње, мимо њеног тела, пре свега изван њене главе.

Навикла се већ на његов поглед, на незадовољство што из ње није извукао више, тако да се ни не труди. Углавном изговори неколико неутралних реченица и после ћути, чека да јој ауторитарац препише лекове, нешто јој за то време прича. Она се претвара да га слуша, али заправо остаје и даље замишљена. Има толико ствари о којима жели да размисли, о којима се не може наглас причати, толико важнијих ствари од речи ауторитарца.